

ЦИВІЛЬНЕ, ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ
ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

УДК 347.91/.95

С. О. КОРОЄД

**ЗМІНА СПОСОБУ ВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ
ТА ЗМІНА СПОСОБУ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ:
СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ**

Наводяться приклади із судової практики, які вказують на проблему зміни способу виконання судового рішення з повернення майна на стягнення його вартості. На основі аналізу наукової літератури з'ясовано розуміння поняття «зміна способу виконання судового рішення». Обґрунтовано, що спосіб виконання судового рішення обумовлюється предметом позову, який повинен кореспондуватися із способами захисту. Зміна способу виконання судового рішення може мати місце лише тоді, коли норми матеріального права, які регулюють спірні матеріальні правовідносини сторін, передбачають можливість використання особою іншого способу захисту своїх прав, у випадку неможливості захисту прав за допомогою іншого (раніше обраного) способу захисту.

Ключові слова: цивільне судочинство, рішення суду, зміна способу виконання, способи захисту прав, повернення майна, стягнення вартості майна.

Koroied Serhii. Changing the method of execution of a court judgment and changing the way of protection of civil rights: correlation of concepts

Examples from judicial practice are given, indicating the problem of changing the method of execution of a court judgment from returning property to recovering its value. Based on the analysis of scientific literature, it has been clarified the understanding of the concept of «changing the way a judgment is executed». It is substantiated that the method of execution of a court judgment is determined by the subject of the claim, which must correspond with the methods of protection.

Changing the method of execution of a court judgment can take place only when the substantive law governing the controversial material legal relations of the parties provide the usage by person of another method of protecting his/her rights, in case of impossibility to protect the rights with another (previously selected) method of protection.

Key words: *civil proceedings, court judgment, change of the method of execution, methods of protection of rights, return of property, recovery of property value.*

Серед процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень у цивільних справах, суди розглядають питання зміни чи встановлення способу і порядку виконання рішення суду. Визначення згаданих правових категорій законодавець не наводить. Проте, якщо стосовно розуміння порядку виконання судового рішення проблем не виникає, то стосовно зміни способу його виконання та особливостей підстав застосування судами відповідної процесуальної норми аналіз наукової літератури не дає чіткого уявлення (в літературі переважно цитується відповідна стаття ЦПК та наголошується на обставинах, які утруднюють або роблять неможливим виконання рішення суду визначеним в ньому способом), а існуюча судова практика є суперечливою та не завжди відповідає букві процесуального закону, при чому на рівні вищих судових інстанцій.

Так, на нашу думку, лише Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ в своєму Узагальненні від 25.09.2015 «Про практику розгляду судами процесуальних питань, пов'язаних із виконанням судових рішень у цивільних справах» справедливо звертає увагу на те, якщо у боржника відсутнє присуджене стягувачу майно в натурі, що підтверджено, наприклад, актом державного виконавця, то суд може змінити спосіб виконання рішення на стягнення вартості цього майна, при цьому суд має виходити з його вартості, визначеної в рішенні суду. Разом з тим наголошувалося, що зміна способу та порядку виконання рішення — це визначена законодавством послідовність і зміст вчинення виконавчих дій державним виконавцем, а також права і обов'язки суб'єктів виконавчого провадження під час їх вчинення. Тобто

судом вживаються нові заходи для реалізації рішення суду в разі неможливості його виконання у порядку і спосіб, що встановлені раніше. *Спосіб виконання рішення визначається на підставі встановлених у ст. 16 ЦК способів захисту цивільних прав.* Зокрема, способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути: припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідношення; припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди. *Зміна способу і порядку виконання рішення полягає у заміні одного заходу примусового виконання іншим.*

Водночас при розгляді більшості справ суди вважають взагалі неможливим зміну способу виконання за подібних обставин. Так, наприклад, Київський апеляційний суд визнав, що відмовляючи в задоволенні заяви про зміну способу виконання судового рішення, суд *першої інстанції прийшов до правильного висновку про те, що у разі зміни рішення із зобов'язання боржника повернути скульптуру на стягнення коштів буде змінено рішення по суті.* Статтею 16 ЦК України передбачені способи захисту цивільних прав та інтересів особи. Сама особа визначає спосіб такого захисту і це є її виключним правом. В даному разі позивач просив суд зобов'язати відповідача повернути скульптуру, тобто вчинити дії щодо повернення отриманої нею скульптури. Суд задовольнив вимоги позивача саме зобов'язавши її вчинити дії (в резолютивній частині рішення суду було зазначено: «зобов'язати відповідача повернути позивачу скульптуру вартістю 15000 дол. США»), а не шляхом стягнення чи витребування майна, визначеного родовими ознаками. При зміні рішення про зобов'язання вчинити дії на рішення про стягнення коштів суд змінив би рішення по суті і тим самим змінив би спосіб захисту цивільного права заявника, який він визначив самостійно. Верховний Суд при цьому відмовив у відкритті касаційного провадження, оскільки постанова апеляційного суду не оскаржується (провадження № 22-ц/824/3497/2018, справа № 757/29791/17).

Подібний висновок простежується й в постанові Судової палати у цивільних та господарських справах Верховного Суду України від 25.11.2015 у справі про витребування майна з чужого незаконного володіння та відшкодування моральної шкоди, в якій суд вирішував питання про заміну способу виконання рішення суду — з зобов'язання відповідачів повернути позивачу автомобіль марки «Nissan» ринкової вартістю 41107 грн. на стягнення солідарно з відповідачів на користь позивача ринкової вартості автомобіля в розмірі 41107 грн. Верховний Суд України зауважив, що поняття «спосіб і порядок» виконання судового рішення мають спеціальне значення, яке розраховане на виконавче провадження. Вони означають визначену рішенням суду послідовність і зміст вчинення виконавчих дій державним виконавцем. Спосіб виконання судового рішення — це спосіб реалізації та здійснення способу захисту, що встановленого статтею 16 ЦК України. Під зміною способу виконання рішення суду слід розуміти прийняття судом нових заходів для реалізації рішення в разі неможливості його виконання у спосіб, раніше встановлений. Верховний Суд зробив в цій справі висновок про те, що суди попередніх інстанцій, задовольняючи заяву про зміну способу виконання судового рішення з повернення майна (відновлення становища, яке існувало до порушення — п. 4 ч. 2 ст. 16 ЦК України) на стягнення його вартості (відшкодування майнової шкоди — п. 8 ч. 2 ст. 16 ЦК України) фактично змінили рішення суду по суті та самостійно змінили спосіб захисту, передбачений статтею 16 ЦК України (справа № 6-1829цс15). На зазначену постанову Верховного Суду України від 25.11.2015 в подальшому посилались вищі спеціалізовані суди при розгляді питань зміни способу виконання судового рішення з повернення майна на стягнення його вартості, вважаючи, що таким чином фактично змінюється спосіб захисту, передбачений ст. 16 ЦК України (наприклад, постанова Вищого господарського суду України від 23.03.2016 в справі № 5011-55/9439-2012; ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 04.09.2017 в справах № 524/11327/13-ц та № 524/11327/13-ц).

Аналогічної правової позиції дотримувався й Верховний Суд України в своїх постановках від 16.12.2015 у справах № 6-2427цс15 та № 6-2216цс15.

Вищий господарський суд України в своїй постанові Пленуму від 17.10.2012 № 9 «Про деякі питання практики виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів України» взагалі роз'яснив, що звернення стягнення на кошти за відсутності у боржника майна здійснюється у випадку, коли стягувачу присуджено майно, *визначене родовими ознаками*. А за відсутності індивідуально визначеного майна, присудженого позивачу (за результатами розгляду віндикаційного позову), зміна способу виконання рішення шляхом звернення на кошти неможлива, оскільки в такому разі захист порушеного права власника майна повинен здійснюватися шляхом подання позову про стягнення збитків у вигляді вартості майна та доходів, які власник міг би одержати за весь час володіння таким майном.

В постанові Верховного Суду в складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 27.06.2018 зроблено висновок, що задоволення заяви про зміну способу і порядку виконання рішення суду щодо зобов'язання Вишницької міської ради Чернівецької області провести капітальний ремонт в будинку стягувача, на стягнення грошових коштів для завершення капітального ремонту змінює рішення суду по суті та спосіб захисту, передбачений статтею 16 ЦК України. Тобто, у випадку задоволення заяви буде змінено саме рішення суду по суті, а не спосіб його виконання (справа № 713/1062/17).

Отже, за такого підходу, якого дотримуються суди, зміна способу виконання рішення суду шляхом стягнення з відповідача коштів замість передачі присудженого майна (включаючи вчинення дій майнового характеру), видається взагалі неможливою, що виключає можливість реалізації такої процесуальної норми на практиці. Це, на нашу думку, зумовлено неправильним розумінням співвідношення способів виконання судового рішення із способами захисту цивільних справ та

предметом позову. А пряме протиріччя правової позиції з цього питання Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (в Узагальненні від 25.09.2015 «Про практику розгляду судами процесуальних питань, пов'язаних із виконанням судових рішень у цивільних справах») із позицією Судової палати у цивільних та господарських справах Верховного Суду України (в постанові від 25.11.2015 в справі № 6-1829цс15) є яскравим доказом цьому.

Вирішення порушених вище питань стосовно співвідношення зміни способу виконання рішення суду із способами захисту цивільних прав й ставить за мету наша стаття.

Універсального визначення поняття зміни способу виконання судового рішення не існує ані в судовій практиці, ані в науковій літературі.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ в своєму Узагальненні від 25.09.2015 «Про практику розгляду судами процесуальних питань, пов'язаних із виконанням судових рішень у цивільних справах» роз'яснював, що зміна способу та порядку виконання рішення — це визначена законодавством послідовність і зміст вчинення виконавчих дій державним виконавцем, а також права і обов'язки суб'єктів виконавчого провадження під час їх вчинення. Тобто судом вживаються нові заходи для реалізації рішення суду в разі неможливості його виконання у порядку і спосіб, що встановлені раніше. Спосіб виконання рішення визначається на підставі встановлених у ст. 16 ЦК способів захисту цивільних прав. Зокрема, способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути: припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідношення; припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Зміна способу і порядку виконання рішення полягає у заміні одного заходу примусового виконання іншим. При цьому, в якості прикладу, зазначалось про те, якщо у боржника відсутнє присуджене стя-

гувачу майно в натурі, що підтверджено, наприклад, актом державного виконавця, то суд може змінити спосіб виконання рішення на стягнення вартості цього майна, при цьому суд має виходити з його вартості, визначеної в рішенні суду.

Не відрізняється від цієї позиції й думка провідних вчених-процесуалістів, які наголошують, що зміна способу виконання рішення можлива шляхом видозмінення зазначеної у рішенні форми виконання: майнової на грошову і, навпаки, грошової на майнову, тобто у двох випадках: за відсутності у боржника присудженого позивачеві майна в натурі або грошових коштів, достатніх для покриття заборгованості. Тобто, за відсутності у відповідача присудженого позивачеві майна в натурі, засвідченої державним виконавцем, суд може змінити спосіб виконання рішення і постановити про стягнення вартості цього майна¹.

Зміна способу виконання рішення суду може полягати в заміні одного виду виконання іншим або в певній трансформації первісного способу виконання рішення суду, і допускається тільки за наявності обставин, що ускладнюють виконання або свідчать про неможливість виконати рішення суду тим способом, який вказано в рішенні суду. До зміни способу виконання рішення суду вдається тоді, коли боржник добровільно не виконує рішення суду, реалізація якого буде залежати від його дій².

Дореволюційні вчені-процесуалісти, з посиланням на Статут цивільного судочинства 1864 р. (який прямо виділяв способи виконання рішення) зауважували, що застосування тих чи інших примусових заходів з метою виконання рішення обумовлено змістом рішення, тобто характером вимог, які присуджені позивачу. Суд може зобов'язати відповідача: по-перше, сплатити позивачеві певну грошову суму (наприклад, згідно позикового листа або іншого зобов'язання); по-друге, передати позивачеві певне рухоме або нерухоме майно (наприклад, будинок, маєток, товар); по-третє, виконати будь-яку дію чи ряд дій (наприклад, відремонтувати будинок, написати твір, подати звіт); по-четверте, утриматися від певних дій (наприклад, від прогону худоби через землю позивача, від викорис-

стання товарного знака, схожого зі знаком позивача); і, по-п'яте, терпіти будь-які дії позивача (наприклад, проїзд через свою землю, користування водою зі свого ставку). У перших двох випадках можливе безпосереднє, реальне виконання рішення: грошова сума або визначене майно, присуджені позивачу, можуть бути прямо відібрані органом державної влади у відповідача і передані позивачу, *а якщо у відповідача ні грошей, ні присудженого позивачеві майна не виявилось, то інше його майно може бути примусово, шляхом продажу з публічних торгів, перетворене в гроші, і відповідачу повернуто відповідний грошовий еквівалент*³.

Спосіб і порядок виконання рішення — багато в чому близькі поняття, тому зазвичай їх не роз'єднують. Однак термін «спосіб» більш прийнятний для кінцевого моменту виконання рішення, коли один предмет виконання замінюється іншим, але сутність рішення не змінюється в зв'язку з тим, що зберігається, наприклад, грошовий (вартісний) еквівалент⁴.

Оскільки в вищенаведених на початку нашої статті прикладах із судової практики, відмовляючи в зміні способу виконання судового рішення з повернення майна на стягнення його вартості, суди вважали це фактичною зміною способу захисту, передбаченого ст. 16 ЦК України, тому варто передусім звернути увагу на форму зміни способу захисту в цивільному судочинстві. Так, раніше ми вже обґрунтовували позицію про те, що спосіб захисту права, який позивач просить застосувати в позовній заяві, й є предметом позову, змінити який можна лише в межах предмета спору (конкретних матеріальних правовідносин, з приводу яких виник спір)⁵.

Отже, фактично предметом позову, який повинен кореспондуватися із способами захисту (які за новим ЦПК становлять зміст позовних вимог і мають зазначатися в позовній заяві) і буде визначатися спосіб виконання рішення суду. Тобто, при ухваленні рішення про задоволення позову, спосіб захисту зазначається в резолютивній частині в тому вигляді, який обрав позивач (або в позовній заяві або в заяві про зміну предмету позову). Цей висновок підтверджується й тим, що при

ухваленні рішення суд може одночасно в рішенні визначити лише порядок його виконання, проте позбавлений можливості визначати спосіб виконання (ч. 1 ст. 267 ЦПК України), адже спосіб виконання визначається згідно із обраним позивачем способом захисту його прав. І тільки після ухвалення рішення закон дозволяє змінювати такий спосіб (ст. 435 ЦПК України).

Як ми вже зазначали вище, зміна способу захисту (тобто зміна предмета позову) під час розгляду справи можлива лише в межах предмета спору (конкретних матеріальних правовідносин, з приводу яких виник спір). Тому, конкретні матеріальні правовідносини повинні передбачати можливість обрання особою кількох альтернативних способів захисту, а відтак, й зміна способу виконання судового рішення може мати місце лише тоді, коли норми матеріального права, які регулюють спірні матеріальні правовідносини сторін, передбачають можливість використання особою іншого способу захисту суб'єктних прав, зокрема у випадку неможливості захисту прав позивача за допомогою іншого (раніше обраного) способу захисту порушеного права. Цим, як раз, для боржника буде гарантовано передбачуваність можливості застосування щодо нього того чи іншого способу захисту в конкретних правовідносинах і за конкретних обставин.

Навіть в постанові Пленуму Верховного Суду України від 18.12.2009 № 14 «Про судові рішення у цивільній справі» містилось роз'яснення про необхідність зазначати в резолютивній частині рішення суду, зокрема, вартість майна, яке належить стягнути з відповідача, якщо при виконанні рішення присудженого майна у наявності не буде. А в ЦПК України 1963 р. була окрема стаття 206, яка зобов'язувала суд, присуджуючи майно в натурі, вказувати в рішенні вартість майна, яку належить стягнути з відповідача, якщо при виконанні рішення присудженого майна не буде в наявності.

Наведемо приклади альтернативних способів захисту прав, в межах яких можуть змінюватись способи виконання рішення. Так, приміром, згідно з ч. 2 ст. 678 ЦК України у разі істотного порушення вимог щодо якості товару покупець має право

за своїм вибором: 1) відмовитися від договору і вимагати повернення сплаченої за товар грошової суми; 2) вимагати заміни товару. Таким чином, якщо судом було ухвалено рішення про заміну товару, проте продавець не виконуватиме такого обов'язку, то в порядку зміни способу виконання покупець вправі просити повернення сплаченої за товар грошової суми. Аналогічний випадок передбачено й ч. 1 ст. 681-1 ЦК України. Інший приклад. Комітент має право відмовитись від договору комісії і вимагати повернення майна (ст. 1025 ЦК України). А у випадку продажу майна — вимагати від комісіонера передання коштів, що надійшли від продажу майна. У відносинах найму наймач, якщо наймодавець не передає йому майно, має право вимагати від наймодавця передання майна і відшкодування збитків, завданих затримкою. А якщо наймодавець не передає майно, то наймач вправі відмовитися від договору найму і вимагати відшкодування завданих йому збитків (ст. 766 ЦК України), що й буде зміною способу виконання рішення про передачу майна в найм. Стосовно способів відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого, то в ст. 1192 ЦК України прямо передбачено, що з урахуванням обставин справи суд за вибором потерпілого може зобов'язати особу, яка завдала шкоди майну, відшкодувати її в натурі (передати річ того ж роду і такої ж якості, полагодити пошкоджену річ тощо) або відшкодувати завдані збитки у повному обсязі. Тобто визначений судом спосіб відшкодування шкоди в натурі, при неможливості його виконання, може бути в подальшому замінено на відшкодування збитків.

До речі, про зміну способу виконання можна говорити й в тому випадку, коли боржник не виконує рішення суду, яким він був зобов'язаний виконати для кредитора певну роботу чи надати йому послугу, адже ст. 621 ЦК України надає кредитору в цьому випадку право виконати цю роботу власними силами або доручити її виконання чи надання послуги третій особі і вимагати від боржника відшкодування збитків. При цьому, визначення розміру таких збитків, на наше переконання, має бути наведено саме в ухвалі суду про зміну способу виконання рішення.

Отже, як ми бачимо, в одних випадках зміна способу захисту права (в межах способів захисту цивільних прав, визначених ст. 16 ЦК України) може взагалі не відбуватися (тобто, спосіб виконання змінюється в межах одного способу захисту — «присудження до виконання обов'язку в натурі»), а в інших випадках спосіб захисту хоч й змінюється (з «присудження до виконання обов'язку в натурі» на «відшкодування збитків»), але суто в межах спірних матеріальних правовідносин.

Адже захист порушеного права позивача буде ефективним лише у випадку, якщо обраний ним спосіб захисту забезпечить реальне виконання рішення суду у такий визначений спосіб. Тому виявлена на стадії виконання неможливість реального захисту прав позивача у раніше обраний ним спосіб вимагає відповідного «корегування» з метою заміни способу захисту на інший — альтернативно допустимий законом, щоб рішення суду мало властивість виконуваності (здійсненності), тобто могло бути виконано примусово поза волею боржника.

Таким чином, в переважній більшості випадків зміна способу виконання судового рішення пов'язана із зміною способу захисту прав в конкретних матеріальних правовідносинах (спосіб захисту має відповідати змісту порушеного права та характеру правопорушення). При цьому, зміна способу захисту в порядку зміни способу виконання відбуватиметься за волею позивача, що відповідатиме диспозитивним засадам цивільно-го судочинства.

Крім того, в ст. 373 попередньої редакції ЦПК України серед підстав зміни способу виконання судового рішення прямо було виділено таку підставу, як *відсутність присудженого майна в натурі*. Інших, додаткових підстав, процесуальний закон як раніше, так й сьогодні не містить. Так само як й відсутні законні підстави при розгляді питання зміни способу виконання розмежовувати майно на індивідуально визначене і визначене, родовими ознаками. І хоча в новому ЦПК вже не наводиться приблизний перелік обставин, що істотно ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим, проте це не змі-

нює суті і підстав застосування цієї процесуальної норми. Ця позиція була відображена ще в постанові Пленуму Верховного суду України від 26.12.2003 № 14 «Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність органів і посадових осіб державної виконавчої служби та звернень учасників виконавчого провадження»: при вирішенні заяв про зміну способу й порядку виконання суду потрібно мати на увазі, що їх задоволення можливе лише у виняткових випадках, які суд визначає виходячи з особливого характеру обставин, що ускладнюють або виключають виконання рішення (хвороба боржника або членів його сім'ї, відсутність у нього майна, яке за рішенням суду має бути передане стягувачу, стихійне лихо, інші надзвичайні події тощо).

Конституція України до основних засад судочинства відносить обов'язковість судового рішення. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку. Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод гарантує право кожного на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

Виконання судового рішення є невід'ємною складовою права кожного на судовий захист і охоплює, зокрема, законодавчо визначений комплекс дій, спрямованих на захист і відновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави (п. 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 13.12.2012 № 18-рп/2012); невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом (п. 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 25.04.2012 № 11-рп/2012); відповідно до усталеної практики Європейського Суду з прав людини право на суд, захищене ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, було б ілюзорним, якби національна правова система Високої Договірної Сторони дозволяла, щоб остаточне, обов'язкове для виконання судове рішення залишалось

невиконаним на шкоду будь-якій зі сторін (рішення у справі «Горнсбі проти Греції» (*Hornsby v. Greece*), від 19.03.1997, п. 40, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-II). У рішенні у справі «Янголенко проти України» по. 14077/05, від 10.12.2009 Європейський суд з прав людини зазначив, що провадження у суді та виконавче провадження є відповідно першою і другою стадією загального провадження. У рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Глоба проти України» по. 15729/07, від 05.07.2012 Європейський суд з прав людини зазначає, що саме на державу покладається обов'язок вжиття у межах її компетенції усіх необхідних кроків для того, щоб виконати остаточне рішення суду та, діючи таким чином, забезпечити ефективне залучення усього її апарату. Не зробивши цього, вона не виконає вимоги, що містяться у пункті 1 статті 6 Конвенції. Насамкінець, Суд повторює, що сама природа виконавчого провадження вимагає оперативності. Таким чином, виконавче провадження не має бути відокремлене від судового, і ці обидва провадження мають розглядатись як цілісний процес. У рішенні у справі «Савіцький проти України», по. 38773/05, від 26.07.2012 Європейський суд з прав людини зазначив, що ефективний доступ до суду включає в себе право на виконання судового рішення без зайвих затримок. Тому необґрунтована тривала затримка виконання обов'язкового рішення може суперечити Конвенції. Саме на державу покладається обов'язок забезпечення того, щоб остаточні рішення, постановлені проти її органів або організацій чи підприємств, якими вона володіє або які вона контролює, були виконані відповідно до вищезазначених вимог Конвенції.

А відтак, розглядаючи питання про зміну способу виконання судового рішення суд, як орган держави, має керуватися завданнями цивільного судочинства та забезпечити ефективний захист порушених прав, застосувавши дієвий спосіб виконання (спосіб захисту) за конкретних обставин.

Отже, відмова в зміні способу виконання судового рішення з повернення майна на стягнення його вартості з тих мотивів, що таким чином фактично змінюється спосіб захисту, передба-

чений ст. 16 ЦК України, ґрунтується на неправильному (без врахування історичного способу тлумачення відповідної процесуальної норми) розумінні співвідношення поняття зміни способу виконання рішення та зміни способу захисту прав, змушує позивача звертатися до суду з новим позовом (зміненим способом захисту) в межах такого самого предмету спору, що не лише суперечить принципу процесуальної економії, але й знижує ефективність цивільного судочинства та порушує справедливий баланс інтересів сторін, загрожує сутності права на судовий захист, адже остаточне рішення суду залишатиметься не виконаним не з вини стягувача.

1. Курс цивільного процесу: підручник / В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін.; за ред. В.В. Комарова. Харків: Право, 2011. С. 970. 2. Калашникова А.Н. Изменение порядка и способа исполнения решения суда. *Право в Вооруженных Силах*. 2013. № 5. URL: <http://centerbereg.ru/e1133.html>. 3. Васильковский Е.В. Учебник гражданского процесса / под ред. и с предисл. В.А. Томсинова. Москва: Издательство «Зерцало», 2003. С. 382-385. 4. Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации / отв. ред. М.С. Шакарян. Москва: ТК Велби; Проспект, 2003. С. 346. 5. Короєд С.О. Предмет спору, предмет позову, предмет судового розгляду, зміст позовних вимог, вимоги позивача: співвідношення процесуальних понять за проектом нової редакції ЦПК України в контексті їх уніфікованого розуміння. *Держава і право. Серія Юридичні науки*. Вип. 77. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2017. С. 99-112.

Koroied Serhii. Changing the method of execution of a court judgment and changing the way of protection of civil rights: correlation of concepts

Regarding the change of the way a court judgment is executed and the peculiarities of the usage by the courts of the relevant procedural norm, the analysis of scientific literature does not give a clear idea (in the literature, the relevant article of the CPC is cited and it is emphasized the circumstances that make it difficult or impossible to execute a court judgment in the way defined in it), and the existing judicial practice is controversial and not always consistent with the letter of the procedural law, and at the higher court level.

Thus, in particular, in the opinion of the courts, the change in the way a court judgment on the return of property to recover its value is impossible, since in thereby in fact it is changing the way of protection, enshrined by art. 16 of the Civil Code of Ukraine. Under such an approach, the possibility of implementing

such a procedural norm in practice is excluded. This, in our opinion, is due to a misunderstanding of the correlation between the methods of executing a court judgment and the means of protecting civil cases and the subject of the claim. The resolution of the issues, raised above, regarding the understanding of the concept of changing the implementation of the court judgment seeks our article.

It is substantiated the conclusion that in fact the subject of the claim, which must correspond with the methods of protection (which, according to the new CPC, are the content of the claims and must be indicated in the lawsuit) will determine the way of executing the court judgment. That is, when deciding on the satisfaction of a claim, the method of protection is indicated in the resolution part in the form chosen by the claim itself (either in the statement of claim or in the application for changing the subject of the claim). This conclusion is confirmed by the fact that in making a judgment court can only determine in a judgment the procedure for its execution, but it is devoid of the opportunity to determine the manner of execution (Part 1 of Article 267 of the Civil Code of Ukraine), since the manner of execution is determined according to the manner in which the plaintiff has chosen to protect his/her rights. And only after the judgment is passed, the law allows for such a change (Article 435 of the Civil Code of Ukraine).

Changing the way of protection (i.e. changing the subject of a claim) during the consideration of the case is possible only within the subject of the dispute (specific material legal relations, which caused a dispute). Therefore, specific material relations should include the possibility of selecting by a person of several alternative methods of protection, and, consequently, a change in the manner in which a court judgment can take place only when the substantive law governing the controversial material relations of the parties provides for the possibility for the person to use a different method of protection of the subjective rights including in the case of the inability to protect the rights of the plaintiff with another (previously chosen) method of protection of the violated right.

The protection of the violated rights of the plaintiff will be effective only if the method of protection he chooses will ensure the effective execution of the court's judgment in such a definite manner. Therefore, at the stage of implementation, the impossibility of real protection of the rights of the plaintiff in the previously chosen way requires a corresponding «correction» in order to replace the subject of the dispute with another - alternatively admissible by law, so that the judgment had an attribute of feasibility, that is, it could be executed without the will of the debtor.

Key words: civil proceedings, court judgment, change of the method of execution, methods of protection of rights, return of property, recovery of property value.